

რუსუდან ზეკალაშვილი

სამედიცინო ტერმინ-ეპონიმთა ჯგუფები და ფუნქციონირება ქართულში

1. შესავალი

1.1. ეპონიმთა ადგილი სამეცნიერო ტერმინოლოგიაში

მეცნიერებისა და ტექნიკის მზარდ განვითარებას თან სდევს ახალ ტერმინთა ინტენსიური შექმნა, თარგმნა ან კალკირება. მეცნიერებისა და ტექნიკის სხვადასხვა სფეროში ტერმინოლოგიის გამდიდრების ერთ-ერთი შესაძლებლობაა საკუთარი სახელის ქცევა ტერმინოლოგიურ ერთეულად.

საკუთარი სახელი, იქნება ეს მეცნიერის, ისტორიული პირის, მითოლოგიური ან მხატვრული ნაწარმოების პერსონაჟის სახელი თუ გვარი, დროთა განმავლობაში კარგავს კავშირს კონკრეტულ პირთან და იქცევა ტერმინად, რომელიც არამოტივირებული ხდება. ესაა საკუთარ სახელთა ტერმინოლოგიზაციისა და აპელატივიზაციის პროცესი (სუპერანსკაია, 1990).

სიტყვა „ეპონიმი“ წარმოშობით ბერძნულია (eponymos ნიშნავს სახელის მიმცემს) და ნასესხებია სხვადასხვა ენაში (ლათ. eponimum, ინგლ. eponym, გერმ. das Eponym, რუს. эпоним). მას რამდენიმე მნიშვნელობა აქვს: 1. პიროვნება (ადგილი), რომლის მიხედვითაც დაერქვა რამეს სახელი; 2. საკუთარი სახელი, რომლისგანაც სხვა სიტყვაა ნაწარმოები; 3. სიტყვა, რომელიც საკუთარი სახელისგანაა ნაწარმოები; (ენათმეცნიერებაში) სიტყვა, რომელიც ენობრივი წარმოების, კომპოზიციის ან მნიშვნელობის გადაწევის გზით წარმოიშვა საკუთარი სახელისგან (იხ. ინტ. 1). ჩვენთვის საინტერესოა სწორედ ბოლო მნიშვნელობა.

ეპონიმი შეიძლება იყოს ნებისმიერი საკუთარი სახელი, რომელიც საზოგადო სახელად იქცა. ამ ტიპის ტერმინთა გავრცელებას მეცნიერებისა და ტექნიკის ენაში ხანგრძლივი ისტორია აქვს, თუმცა ზოგჯერ სადავოდ მიიჩნევდნენ მათი გამოყენების აუცილებლობას (ლოტე, 1961). ამ ბოლო დროს ბევრი დამცველი გამოუჩნდა ეპონიმებს (ტატარენკო, 2015; ინტ.18).

1.2. ეპონიმები მედიცინაში

განსაკუთრებით გავრცელებულია ეპონიმები სამედიცინო და ბიოლოგიურ სფეროში, სადაც ამ ტერმინთა უმრავლესობა საერთაშორისო და სხვადასხვა ენაში მათი თარგმნითი ეკვივალენტები გამოიყენება.

მედიცინაში ხშირად ანიჭებენ დაავადებას, სინდრომს, ოპერაციას, უჯრედებს, მკურნალობის მეთოდს აღმომჩენის ან აღმწერის სახელს. „დაავადებისათვის, სინდრომისათვის, ოპერაციისათვის, უჯრედებისათვის და ა.შ. აღმომჩენის ან აღმწერის სახელის მინიჭება“ (გოგიჩაძე... 2009) ამ დარგის ინტერნაციონალიზაციის ერთ-ერთი ნიშანია.

ეპონიმის ერთ-ერთი მახასიათებელი ნიშანია **მოტივაციის** ბუნდოვანება, რადგან გვარის მიხედვით ძნელი წარმოსადგენია ტერმინის მნიშვნელობა. ამიტომაც სინდრომთა და დაავადებათა სახელებს ხშირად აქვს სხვა დასახელებაც – შესაბამისი სინონიმი: ინტერნაციონალური ან აღწერითი. შესაძლებელია სხვა ეპონიმით ან აბრევიატურით ჩანაცვლება¹. მაგ.:

ალბერტის სინდრომი (ავსტრიელი ქირურგი E. Albert) იგივე აქილობურსიტი;

აპერის სინდრომი (ფრანგი პედიატრი E. Apert) – აკროცეფალია;

ახენბახის სინდრომი (გერმ. Walter Achenbach) – თითების აპოპლექსია;

ბარტენვერფერის სინდრომი (გერმ. ორთოპედი Kurt Bartenwerfer) – მეტაეპიფიზური ენდოქონდრული დიზოსტოზი;

ბლუმის ან ბლუმ-ტორე-მაჩეიკის სინდრომი (Bloom-Torre-Machacek) (Синдром Блума или Синдром Блум-Торре-Мачэйкик) მახაჩეკის – თანდაყოლილი ტელეანგიექტაზიური ერთემა;

ბურნევილის დაავადება (ფრანგი ექიმი ფრანც. Maladie de Bourneville) – სკლეროზეტუბეროზი, ტუბეროზული სკლეროზი;

გილმორის თიაქარი (ლათ. osteitis pubis; ინგლ. sportsman groin; Gilmore's Groin; ინგლ. ექიმი Jerry Gilmore) – ძვლის ანთება, სპორტული თიაქარი ან სპორტსმენთა თიაქარი;

¹ ეპონიმთა შესაკრებად და მათ შესახებ ინფორმაციის მოსაძიებლად ვსარგებლობდით საცნობარო ლიტერატურით, ეპონიმთა და სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონებით (აბაშიძე... 1973; ჩერნიავესკი, 1984; ენც. ლექს. 2001; გოგიჩაძე... 2009 და სხვ.), უცხოური და ქართული ინტერნეტწყაროებით (ინტ. 1-19).

დაუნის სინდრომი (ინგლ. Down syndrome) – აკრომიდია;

ვოლფ-პარკინსონ-უაითის სინდრომი (ინგლ. Wolff-Parkinson-White) ან WPW-სინდრომი, ანუ WPW-სინდრომი;

კლერკ-ლევი-კრისტესკოს სინდრომი (Clerk, R. Levy, S. Cristesco) – CLC-სინდრომი;

მილკმენის ავადმყოფობა (ინგლ. *Milkman's disease*; ამერიკ. რენ-ტგენოლოგი Louis Arthur Milkman) – ლოოზერ-მილკმენის დაავადება (შვეიცარიელი ქირურგი Emil Looser);

მორკიოს სინდრომი (ინგლ. *Morquio syndrome*; ურუგვაელი პე-დიატრი S. Morquio) – მუკოპოლისაქარიდოზი;

მორტონის დაავადება (ინგლ. *Morton disease*) – მეტატარსალგია;

პელიგრინი-შტიდას ავადმყოფობა (იტალ. ქირურგი A. *Pellegrini*, გერმ. ქირურგი A. Stieda) – კელერ-პელიგრინი-შტიდას ავადმყოფობა;

სვიფტის სინდრომი (ინგლ. *Taylor Swift syndrome*) – **ზოლტერ-სვიფტ-ფერის** სინდრომი, იგივე აკროდინია, პოლინეიროპათიული ერითროდერმია;

სიდენჰამის ქორეა (ლათ. chorea Sydenhami, ინგლ. Sydenham chorea; ზერმნ. choreia ცეკვა) – უწოდებდნენ წმინდა ვიტის ცეკვას (ინტ. 2).

1.3. ეპონიმები და სამედიცინო დარგები.

ტერმინ-ეპონიმები გავრცელებულია თითქმის ყველა სამედიცინო და ბიოლოგიურ დარგში: ანატომიაში, ფიზიოლოგიაში, პათოლოგიურ ანატომიასა და ფიზიოლოგიაში, ნევროლოგიაში, ფსიქიატრიაში, ონკოლოგიაში, ოფთალმოლოგიაში, ონკოლოგიაში და ა. შ. ქართულ ენაზე გამოცემულია ეპონიმთა რამდენიმე ლექსიკონი: ოფთალმოლოგიურ (ჭყონია...1972), გასტროენტეროლოგიურ (სიმონიშვილი, 1988), თერაპიულ (ბახტაძე... 1991; კაციტაძე... 2001), ტრავმატოლოგიურ და ორთოპედიულ (კასრაძე, 1999), ონკოლოგიურ (შავდია, 2005) ეპონიმთა და სხვა. ეს დარგობრივი ლექსიკონები შეიცავს ეპონიმთა გარკვეულ რაოდენობას, ახსნილია მათი მნიშვნელობა და მითითებულია ნომინაციის საფუძვლად გამოყენებული ექიმის ან მეცნიერის დამსახურება (ნომინაციის შესახებ იხ. თელია, 1977; თელია, 1998; უფიმცევა...1977 და სხვ.).

1.4. საკითხის აქტუალობა და კვლევის მეთოდები

ტერმინთა სახელდებლასთან დაკავშირებით საინტერესოა სამედიცინო ეპონიმთა ნომინაციისა და ფუნქციონირების საკითხები¹. ამ ბოლო დროს სხვა ენებში განსაკუთრებული ინტერესით სწავლობენ ეპონიმებს კოგნიტიური თვალსაზრისით. როგორც ამბობენ, „ეპონიმური სამედიცინო ტერმინი წარმოადგენს ერთიან კოგნიტიურ კომპლექსს, რომლითაც ხასიათდება სამყაროს პროფესიული ხატი. ონიმის იდეოსემანტიკა კონცეპტის ბირთვის ნაწილია და ხელს უწყობს ახალ შინაარსთა შექმნას სამყაროს პროფესიულ ხატში“ (ვარნავსკაია, 2009).

კვლევის დროს ძირითადად გამოყენებულია რამდენიმე მეთოდი: აღწერითი, კლასიფიკაციისა და სისტემატიზაციის, ეტიმოლოგიური ანალიზის მეთოდები.

1.5. ქართული ეპონიმები

სამედიცინო ეპონიმების საფუძვლად უმეტესად გამოყენებულია გერმანელი, ინგლისელი, ფრანგი, იტალიელი, რუსი, იაპონელი და სხვ. ექიმთა გვარები. ამ ტიპის ტერმინები ძირითადად საერთაშორისოა.

გასაგები მიზეზების გამო **ქართული** ანთროპონიმებით შექმნილი ეპონიმი მხოლოდ თითო-ორივეა. სამწუხაროდ, მსოფლიო სამედიცინო სამყაროში ძნელია ისეთი კვალის დატოვება, რომ ქართველი მეცნიერის გვარი ახალი ტერმინის საფუძვლად იქცეს. დავასახელებთ რამდენიმეს: თურმანიძის მალამო, ყიფშიძის სიმპტომი, თარხნიშვილის რეფლექსი, ვიგურუ-თარხნიშვილ-შარკოს სიმპტომი, აბულაძის ხერხი, სარაჯიშვილის მიქსტურა...

თურმანიძის მალამო (ლათ. unguentum Turmanidze, ინგლ. Turmanidze ointment): საქართველოში ისტორიულად მკურნალთა გვარია თურმანიძე. „მას იხსენიებენ ქართული, სპარსული, თურქული, აზერბაიჯანული და სომხური წერილობითი წყაროები“. მას უკავშირებენ სპარსულ სიტყვას „თურმან“ – მკურნალი. „საქართველოში არცთუ ბევრია პროფესიის აღმნიშვნელი გვარები და ისინი მხოლოდ თავიანთ პროფესიაში გამორჩეულებს ერქმეოდათ“ (ინტ. 3-5).

¹ ეპონიმების შესახებ მსჯელობა იხ. ნაშრომებში: ჩერნიავესკი, 1984; რ. ზეჟალაშვილი, 2005; დათეშიძე...2010; კაკზანოვა, 2011 და სხვ.

საცნობარო ლიტერატურის მიხედვით, ეს გვარი „ძირითადად ზემო იმერეთის სოფელ შორაპნიდან იყო. თურმანიძეები განსაკუთრებული წესით დამზადებული მაღამოთი მკურნალობდნენ ინფიცირებულ ჭრილობებს, კანის ზოგიერთ დაავადებას, დამწვრობასა და სხვ.“ მაღამოები დღესაც ცნობილია თურმანიძის სახელით (ინტ. 3-6).

ყიფშიძის სიმპტომი (ლათ. *symptoma Kipshidze*, ინგლ. *Kipshidze symptom*): სიმონ ყიფშიძე დიდი ქართველი ნევროპათოლოგი იყო (1887-1953). მან აღწერა პათოლოგიური პროცესი ნათხემის დაზიანების დროს, როცა ნეკი მკვეთრად განზიდულია ნათხემის დაზიანებული მხარისაკენ.

ვიგურუ-თარხანოვ-შარკოს (ვიგურუ-თარხანიშვილ-შარკოს) **სიმპტომი** (ლათ. *symptoma Vigouroux-Tarchanov-Charcot*). ივანე თარხანიშვილი (თარხან-მოურავი, თარხანოვი – 1846-1908) დიდი ქართველი ფიზიოლოგი იყო, პეტერბურგის სამედიცინო-ქირურგიული აკადემიის კუსდამთავრებული. აღნიშნული სიმპტომი სხვადასხვა დროს კიდევ ორმა მეცნიერმა აღწერა: ფრანგმა ექიმმა ვიგურუმ (A.Vigouroux) და ფრანგმა ნევროლოგმა შარკომ (J. Charcot) (გოგიჩაძე...2009); არსებობს ასევე თარხანიშვილის ფსიქოგალვანური რეფლექსი (ინგლ. *Tarchanov reflex*).

აბულაძის ხერხი (ინგლ. *Abuladze method*): დიმიტრი აბულაძე (1861-1938) გამოჩენილი მეან-გინეკოლოგი იყო, კიევის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის კურსდამთავრებული, რომელმაც შეიმუშავა საშვილოსნოს კედლებს მოცილებული მომყოლის გამომდევბის მეთოდი (1907), სამედიცინო წრეებში **აბულაძის ხერხად** წოდებული (ინტ. 7).

სარაჯიშვილის მიქსტურა (ლათ. *mixture Sarajishvili*; ინგლ. *Sarajishvili mixture*): პეტრე სარაჯიშვილი (1894-1984) ქართველი ნევროპათოლოგი იყო, საქართველოში ნეიროქირურგიის სკოლის ფუძემდებელი, ნოვოროსიის (ოდესა) უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის კურსდამთავრებული, რომელმაც შექმნა ბუნებრივ ინგრედიენტებზე დაფუძნებული მიქსტურა ნერვული სისტემის დამამშვიდებლად (სამწუხაროდ, ინტერნაციონალურ მიმოქცევაში ეს ტერმინი ოფიციალურად დაფიქსირებული არაა, რუსულ ვებგვერდებზე გვხვდება ლათინური დასახელების გარეშე). (ინტ. 8).

როგორც ჩამონათვალიდან ჩანს, ქართველ მკურნალთა მხოლოდ რამდენიმე გვარია გამოყენებული საერთაშორისო სამედიცინო ნომენკლატურაში, მაგრამ ესეც აღსანიშნავი ფაქტია.

2. ეპონიმთა შესწავლის ასპექტები

ტერმინ-ეპონიმთა შესწავლისას გასათვალისწინებელია ორი ასპექტი: მათი სტრუქტურულ-სემანტიკური კლასიფიკაცია და ადაპტაცია-ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული საკითხები. „აპელატივის დომინირებული ნიშნები ასახავს ეპონიმური ტერმინის სამეცნიერო კონცეპტის არსს“ (ვარნავსკაია, 2009).

2.1. ეპონიმთა სტრუქტურულ-სემანტიკური ჯგუფები

2.1.1. ერთკომპონენტიანი ეპონიმები

აგებული მისხედვით გამოიყოფა ერთკომპონენტიანი და მრავალკომპონენტიანი ეპონიმები.

ერთსიტყვიანი ეპონიმები იშვიათად უაფიქსოა (გამოიყენება მხოლოდ გვარი) ან აფიქსებით ნაწარმოები.

მაგ. – **რენტგენი** (ლათ. rontgen), გერმანელი ფიზიკოსის, შემდგომ ნობელის პრემიის ლაურეატის, ვილჰელმ კონრად რენტგენის (Wilhelm Konrad Röntgen), გვარის მიხედვით, რომელმაც 1895 წელს აღმოაჩინა მოკლე ელექტრომაგნიტური ტალღები, X-სხივები.

-იზმ სუფიქსით ნაწარმოები:

ადისონიზმი (ინგლ. ექიმი Th. Addison – 1793-1860) – სინდრომი, რომელიც შეინიშნება ფილტვის ტუბერკულოზის დროს;

აფროდიტიზმი (ბერძნ. Aphrodite – სიყვარულის ქალღმერთი) – სექსობრივი გრძნობის ავადმყოფური გამძაფრება;

გამბრინიზმი (Gambrinus – ფლამანდიელი მეფე, ლუდის გამომგონებელი) – ტერმინი აღნიშნავს ალკოჰოლიზმის ნაირსახეობას, რომელიც ვითარდება ლუდის გადაჭარბებული მოხმარების შედეგად;

დალტონიზმი (ლათ. daltonismus) – მხედველობის დეფექტი: ზოგიერთი ფერის (მეტწილად მწვანისა და წითლის) განურჩევლობა. ეწოდა ინგლისელი ფიზიკოსის, ჯონ დალტონის (John Dalton – 1776-1844), გვარის მიხედვით, რომელმაც პირველმა აღწერა მხედველობის ეს დეფექტი;

დაუნიზმი იგივე **დაუნის სინდრომი** – მემკვიდრული დაავადება, რომელიც პირველად აღწერა ინგლისელმა ექიმმა ჯონ ლანგდონ დაუნმა (John Langdon Haydon Down – 1828-1896) 1866 წელს;

რეტიფიზმი – ფეტიშიზმის სახესხვაობა, გაუკუღმართებული სექსუალური ქცევა, როდესაც გაფეტიშებულია ფეხსაცმელი. სახელი დაერქვა XVIII საუკუნის ფრანგი მწერლის, ნიკოლა რეტიფ დე ლა

ბრეტონის (Rétif de La Bretonne – 1734-1806), გვარის მიხედვით, რომელმაც აღწერა ეს დაავადება თავის ნაწარმოებში (<https://www.med-geo.net>);

სადიზმი (ლათ. sadismus) ფრანგი მწერლის, **მარკიზ დე სადის** (Donatien Alphonse François de Sade), გვარის მიხედვით, რომელმაც პირველმა აღწერა ასეთი ტიპის სექსობრივი გაუკუღმართება – სხვისი წვალებით, ტანჯვით მიღებული სიამოვნება;

საფიზმი (ლათ. saphismus) – ტერმინი აღნიშნავს დედათმავლობას, ლესბოსელობას, ქალთა ურთიერთსექსობრივ ლტოლვას, ლესბოსურ სიყვარულს (საფო – Σαφω – ბერძენი პოეტი ქალი კუნძულ ლესბოსიდან);

2.1.2. ორ- და მეტკომპონენტიანი ეპონიმები

ეპონიმთა დიდი ნაწილი ორკომპონენტია: შეიცავს საკუთარ სახელსა და საზოგადო სახელს. ამიტომაც მათში შერწყმულია ორივეს ფუნქციები: მაკლასიფიცირებელი „აპელატივი ემსახურება ობიექტთა კლასის განსაზღვრას, პროპრიაცივს კი ენიჭება მაიდენტიფიცირებელი როლი. საკუთარი სახელის მაინდივიდუალიზებელი ფუნქცია ყოველ ტერმინოლოგიურ ერთეულს ანიჭებს განუმეორებლობას, რაც სამყაროს პროფესიულ ენობრივ ხატს ამრავალფეროვნებს“ (ვარნავსკაია, 2009).

ორკომპონენტია ეპონიმები: აშერმანის სინდრომი, ბანტის სინდრომი, ჰანტერის სინდრომი, ლუდვიგის ანგიანა, ასკოლის რეაქცია და უამრავი სხვა.

იშვიათად გვხვდება მეტკომპონენტია ეპონიმებიც, რომელთა ნაწილი შედგება ორი ან სამი მეცნიერის გვარისგან:

რუმპელ-ლედე სიმპტომი (ლათ. symptoma Rumpel-Leede; გერმანელი ექიმები, Rumpel და G. Leede) – ხელის მოჭერით გამოწვეული კანქვეშა სისხლის ჩაქცევები, კაპილაროპათიის დამადასტურებელი სიმპტომი;

აბტ-ლეთერერ-სივეს სინდრომი: რეტიკულოპისტიოციტოზი. პირველად 1924 წელს აღწერა გერმანელმა პათოლოგმა ერიხ ლეთერერმა (Erich Letterer), 1933 წელს – შვედმა პედიატრმა სივემ (Sture A. Siwe), 1936 წელს კი – ამერიკელმა პედიატრმა აბტმა (Arthur Frederik Abt) და დენენჰოლცმა (იხ. ინტ. 9).

ალექსანდროვ-შაუტა-ვერტჰაიმის ოპერაცია (რუსი ექიმი ს. ა. ალექსანდროვი – С. А. Александров, 1858-1920; ავსტრიელი გინეკო-

ლოგები: ფ. შაუტა – F. Schauta, 1849-1919 და ე. ვერტჰაიმი – E. Wertheim, 1864-1920) – საშვილოსნოს ფიქსაციის ოპერაცია საშვილოსნოს სრული გამოვარდნის დროს საშოსა და შარდის ბუშტის შორის (იხ. ინტ. 10-11).

ვიგურუ-თარხანოვ-შარკოს სინდრომი (ამ ტერმინის შესახებ იხ. წინ).

ჰენდ-კრისჩენ-შიულერის დაავადება – პაროდონტის დაავადება და ა. შ.

მრავალკომპონენტური ეპონიმების ნაწილი მხოლოდ ერთ საკუთარ სახელს შეიცავს, რომელსაც ახლავს ატრიბუტული მსახდრელ-საზღვრული.

მაგ.: **ვალეს მტკივნეული წერტილები** (ფრანგი ექიმი ფ. ვალე – F. L. Valleix 1807-1855) – მტკივნეული წერტილები დაზიანებული ნერვის მიმართულებით ნევრალგიის დროს;

ვებერის შემგრძნები წრეები (გერმანელი ანატომი და ფიზიოლოგი ე. ჰ. ვებერი – E. H. Weber – 1795-1878) – კანის მონაკვეთი, სადაც ორი ერთდროული შეხება შეიგრძნობა, როგორც ერთი.

ზოგიერთი ეპონიმი ნაწარმოების სათაურია. მაგ.: სინდრომი „**ალისა საოცრებათა ქვეყანაში**“ (იგივე **თოდის** სინდრომი) – ხასიათდება ქრონიკული თავის ტკივილით, გარემოსა და დროის ილუზიური აღქმით (დეორიენტაციით), სხეულის შეგრძნების დარღვევით (მიკროფსია ან მაკროფსია), ფსიქოსენსორული ცვლილებებით, დეპერსონალიზაციით. სახელი დაერქვა ინგლისელი მათემატიკოსის, ჩარლზ ლატუიჯ (ლუტვიჯ) დოჯსონის (Charles Lutwidge Dodgson), ფსევდონიმის, ლუის კეროლის (Lewis Carroll 1832-1898) ნაწარმოების მიხედვით, პირველად აღწერა კანადელმა ექიმმა თოდმა (J. Todd) 1955 წელს (ამიტომაც ეძახიან თოდის სინდრომსაც).

3. ეპონიმთა სახელდების პრინციპები

მართალია, ეპონიმთა შემადგენლობაში ძირითადია საკუთარი სახელი, მაგრამ კონკრეტულად მისი შერჩევის მიზეზი ზოგჯერ არაა იოლად ასახსნელი და თავისთავად გასაგები.

საკუთარ სახელს (ლათ. proprius ‘საკუთარი’) ტერმინში დაკარგული აქვს კავშირი პირველწყაროსთან ტერმინოლოგიზაციის დროს გადააზრების გამო (ე. წ. მეორეული სახელდება), არ ჩანს მოტივაცია და ტერმინი მხოლოდ ასახელებს შესაბამის ცნებას. საკუთარი სახელი ეპონიმური ტერმინის განმსაზღვრელი კომპონენტი და ახდენს სა-

გნის ან მოვლენის ინდივიდუალიზებას, გამოარჩევს მსგავს სახეობათა შორის.

3.1. მეცნიერის ან ექიმის გვარი

ტერმინ-ეპონიმებში ყველაზე ხშირად გამოიყენება იმ **მეცნიერის ან ექიმის** გვარი, რომელმაც აღმოაჩინა ან პირველად შეისწავლა/აღწერა დაავადება, სიმპტომი ან სინდრომი, რომლის წვლილიც თვალსაჩინოა ამ დაავადების კვლევაში. მაგ., ადისონის ავადმყოფობა, ასპერგერის სინდრომი, ბრილ-სიმერსის ავადმყოფობა, დაუნის დაავადება, ვერლჰოფის ავადმყოფობა, კოჟევნიკოვის ეპილეფსია, მენიერის სინდრომი, კოჟევნიკოვის სინდრომი, შაგასის ავადმყოფობა და სხვ.

ადისონის ავადმყოფობა (ლათ. morbus Addisoni, ინგლ. Addison's disease; სინ. ტრიპანოსომოზი) – ენდოკრინული ავადმყოფობა, გამოხატული თირკმელზედა ჯირკვლის ქერქოვანი შრის ქრონიკული უკმარისობით. დაერქვა ინგლისელი **თ. ადისონის** გვარის მიხედვით, რომელმაც პირველად აღწერა დაავადება 1855 წელს.

ასპერგერის სინდრომი – ამ სინდრომის მქონე ბავშვებს ნორმალური ინტელექტისა და განვითარებული მეტყველების ფონზე ახასიათებთ სოციალური ურთიერთობების დეფიციტი, კომუნიკაციის სირთულე და უცნაური, ექსცენტრული ქცევები. სინდრომი პირველად აღწერა ავსტრიელმა ფსიქიატრმა **ჰ. ასპერგერმა** (H. Asperger) 1944 წელს.

ვაკეზის ავადმყოფობა (ლათ. morbus Vaqiezis, ინგლ. Vaquez disease) იგივე პოლიციტემია, ერითრემია – სახის კანისა და ღორწოვანი გარსების მუქი წითელი ფერი, გამოხატულია ასევე ჰეპატოსპლენომეგალია და მაღალი არტერიული წნევა. პირველად აღწერა ექიმმა **ვაკეზმა** 1892 წელს.

ვერლჰოფის ავადმყოფობა (ლათ. morbus Wehrlhofi, ინგლ. Wehrhof disease) მიმდინარეობს სისხლდენითა და ჰემორაგიით. პირველად აღწერა გერმანელმა **პ. გ. ვერლჰოფმა** (1699-1767) 1735 წელს.

კაპგრას სინდრომი (Capgras, Reboul-Lachaux, 1923) – ავადმყოფებს სწამთ, რომ მათი ნათესავები ან ახლობელი ადამიანები ბოროტმოქმედებით, ორეულებითაა შეცვლილი, რომლებიც მათ ზუსტ ასლს წარმოადგენენ.

კოჟევნიკოვის ეპილეფსია – ქერქული ეპილეფსია, ხასიათდება მუდმივი ან ხანმოკლე ინტერვალის მქონე ლოკალიზებული კლონუ-

რი კრუნჩხვებით და მთავრდება ეპილეფსიური შეტევით (ა. ი. კოჟევნიკოვი, რუსი ნევროპათოლოგი),

მენიერის სინდრომი (ინგლ. Ménière's disease – MD) – შუა ყურის დაზიანება, გამოიხატული ყურთასმენის სენსორულ-ნერვულ დაქვეითებაში, ახასიათებს: თავბრუ, ყურებში ხმაური, ფლუქტუაციის შეგრძნება. სახელი უწოდეს ფრანგი ოტოლარინგოლოგის, პ. მენიერის (P. Ménière 1799-1862), პატივსაცემად.

შაგასის ავადმყოფობა (ლათ. morbus Shagasi, ინგლ. Shagasi disease) – ნერვული განგლიების დესტრუქციით გამოწვეული ღრუ ორგანოების პათოლოგიური გაგანიერება. სახელი უწოდეს ბრაზილიელი ექიმის, ც. შაგასის, პატივსაცემად.

ორი ან სამი გვარი ეპონიმში განპირობებულია იმით, რომ სხვადასხვა დროს რამდენიმე მეცნიერმა შეისწავლა და აღწერა ეს დაავადება.

მაგ., **იგენკო-კუმინგის ავადმყოფობა**.

ბრილ-სიმერსის ავადმყოფობა (ლათ. L. Symmers morbus, ინგლ. E. Brill-Symmers disease), აღწერეს ბრილმა (1925) და სიმერსმა (1927).

შენლეინ-ჰენოხის დაავადება (ლათ. სინონიმი **purpura rheumatica, capillarotoxycosis**) – ჰემორაგიული ვასკულიტი (ტერმინი გამოიყენება მხოლოდ რუსეთში, უწოდა ვ. ა. ნასონოვამ), კაპილაროტოქსიკოზი – სისტემური ვასკულიტების ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც ხასიათდება კანის, სახსრების, მუცლის ღრუსა და თირკმლების სისხლძარღვთა სისტემური დაზიანებით. უცხოეთში გავრცელებულია **შენლეინ-ჰენოხის პურპურის სახელით**. 1837 წელს გერმანელმა ექიმმა შენლაინმა (J. L. Schönlein) აღწერა „ანაფილაქსიური პურპურა“, ხოლო 1874 წელს გერმანელმა მეცნიერმა ე. ჰენოხმა გამოქვეყნა თვალსაჩინო ნაშრომი ამ დაავადების შესახებ (E. N. Henoch).

აბტ-ლეთერერ-სივეს სინდრომი (ინგლ. *Abt-Letterer-Siwe syndrome*), იგივე ჭეშმარიტი რეტიკულიოჰისტოციტოზი, პირველად აღწერა ლეთერერმა, შემდეგ კლინიკური სურათი დაწვრილებით დაახასიათა სივემ, აბტმა კი განაზოგადა ყველა გამოკვლევის შედეგები.

არის შემთხვევები, როცა ამა თუ იმ სინდრომის აღწერისას ექიმის დამსახურება არც ისე დიდია, მაგრამ ტერმინი მისი გვარით დამკვიდრდა. მაგ., **ოსლერის დაავადება** (იგივე: ერითრემია, ჭეშმარიტი პოლიციტემია).

ცნობილი ფაქტია, რომ თურქმა ექიმ-დერმატოლოგმა **ჰულუსი ბეჰეტმა** (Hulusi Behçet) 1937 წელს აღმოაჩინა დაავადება, რომელიც

მასზე ადრე, 1931 წელს, აღწერა ბერძენმა ოფთალმოლოგმა **ბენედიქტოს ადამანტიადესმა** (B. Adamantiades) (იხ. ინტ. 12), მაგრამ მაინც დამკვიდრდა ბეჰეტის სახელით.

ვეგენერის გრანულომატოზი (ინგლ. Wegener's granulomatosis) – მანამდე აღწერა **ჰაინც კლინგერმა**, მაგრამ დაავადებას შერჩა ვეგენერის სახელი (გერმანელი პათოლოგი ფრიდრიხ ვეგენერი მუშაობდა ნაცისტების დროს, ამიტომ ერიდებიან მისი გვარის ხსენებას, ახლა დაავადებას უწოდებენ გრანულომატოზს პოლიანგიიტით).

მაკოტო ტაკაიასუს (*Makoto Takayasu*) სახელს ატარებს არტერიტი (ინგლ. *Takayasu's arteritis*), თუმცა მან ვერ გამოავლინა დაავადების ვასკულარული ცვლილებები.

3.2. ეპონიმისთვის ზოგჯერ იყენებენ ავადმყოფის გვარს, რომელსაც პირველად დაუდგინეს შესაბამისი დიაგნოზი. მაგ.: ჰარტნაპის სინდრომი, ჰეიგმანის სინდრომი, ჰელას უჯრედების შტამი...

ჰარტნაპის საოჯახო სინდრომი (ლათ. morbus Hurtnapi, ინგლ. Hurtnup disease) ძალზე იშვიათი მემკვიდრული დეფექტია – ამინმჟავას ტრანსპორტის დარღვევის კომბინირებული ტიპი, რომელსაც დაერქვა იმ ოჯახის გვარი, რომელშიც პირველად გამოვლინდა. სინდრომი ვითარდება ადრეულ ბავშვობაში, ხასიათდება კანის გასქელებითა და აქერცვლით, გონებრივი განვითარების დაქვეითებით.

ჰელას (HeLa) უჯრედების შტამი (ინგლ. HeLa cells) – ეს უჯრედული ხაზი მიღებულია ონკოლოგიური დაავადების მქონე ამერიკელი შავკანიანი პაციენტის, ჰენრიეტა ლაქსის, საშვილოსნოს ენდოთელიუმის უჯრედებისაგან (ავადმყოფი გარდაიცვალა 31 წლის ასაკში, 1951 წელს). გამოყენებულია სახელისა და გვარის პირველი მარცვლები: Henrietta Lacks (He+La). საინტერესოა, რომ ეს უჯრედები „მარადიულია“, რადგან უსასრულოდ იყოფიან და არ იღუპებიან საყინულეში ათობით წლის განმავლობაშიც (იხ. ინტ. 13). „ჰელას“ უჯრედებმა საფუძველი ჩაუყარა სამედიცინო კვლევების ახალ ეპოქას.

3.3. ისტორიული პირის (მეცნიერის ან ხელოვანის გვარი)

მედიცინაში ტერმინები შექმნილია ისტორიული პირების, ხელოვნების წარმომადგენლებისა და მწერლების სახელების გამოყენებითაც.

დ'აკოსტას სინდრომი (ინგლ. d'Acosta syndrome) – მთის დაავადებაა, რომელიც ვითარდება სიმაღლეზე სწრაფად ასვლის დროს,

გამოხატულია ქოშინით, ციანოზით, ეიფორიით ან აპათიით, თავის ტკივილით, თავბრუსხვევით, მოძრაობის კოორდინაციის მოშლით. ესპანელი იეზუიტი ბერი, დ'აკოსტა, მე-16 ს-ში ცხოვრობდა და მისი-ონერულ მოღვაწეობას ეწეოდა პერუში.

სტენდალის (ანუ ფლორენციის) **სინდრომი** (ინგლ. Stendhal syndrome) დაერქვა XIX ს. ფრანგი მწერლის, სტენდალის (ანრი ბეილის), პატივსაცემად, რომელმაც წიგნში „ნეაპოლი და ფლორენცია: მოგზაურობა მილანიდან რეჯიოში“ აღწერა საკუთარი მდგომარეობა 1817 წელს, ფლორენციაში ყოფნისას. სინდრომი 1979 წელს პირველად განსაზღვრა იტალიელმა ფსიქიატრმა **გრაციელა მაგერინიმ**, ხოლო დიაგნოზი პირველად დაისვა მხოლოდ 1982 წელს. ესაა ფსიქოსომატური აშლილობა, გულისცემის აჩქარება, თავბრუსხვევა და პალუცინაცია, რასაც იწვევს ერთდროულად ხელოვნების მრავალი ნიმუშის ზემოქმედება.

ვან გოგის სინდრომი (ინგლ. Van Gogh syndrome) არის ფსიქიკური აშლილობა, როცა ავადმყოფი იყენებს თვითდაზიანებას – მოიკვეთს სხეულის ნაწილს, მიიყენებს ჭრილობას ან კატეგორიულად მოითხოვს, ჩაუტარონ ქირურგიული ოპერაცია. უწოდეს ჰოლანდიელი მხატვრის, ვან გოგის (Vincent Willem van Gogh), სახელის მიხედვით. როგორც ცნობილია, ვან გოგმა 1888 წელს, ფსიქიკური აშლილობის დროს, ყური მოიჭრა. სინდრომი პირველად აღწერა ფსიქიატრმა **აბრამმა** 1966 წელს.

„მედიცინის მამად“ წოდებული დიდი ბერძენი ექიმის, ბერძენი ჰიპოკრატეს (ძვ. წ. 460-337.), გვარის მიხედვით დაერქვა **ჰიპოკრატეს სახე** (ლათ. facies Hippocratica; ინგლ. Hippocratic face), რომელიც აღნიშნავს აგონიის დროს სახის განსაკუთრებულ გამომეტყველებას. დამახასიათებელია წაწვეტებული ცხვირი და ნიკაპი, ჩავარდნილი თვალები, გაციებული ყურები, მოლურჯო ფერის ფერმკრთალი სახე, ზოგჯერ – ცივი ოფლი.

ვოლტერის სახე (ლათ. facies Voltaire; ინგლ. Voltaire face) დაერქვა ფრანგი ფილოსოფოსისა და განმანათლებლის ფსევდონიმის Voltaire პატივსაცემად. ტერმინი შემოთავაზებულია მარფანის (Marfan) მიერ და აღნიშნავს მძიმე ატროფიის მდგომარეობაში მყოფი ძუძუთა ბავშვის სახის გამომეტყველებას.

დერმატოვენეროლოგიაში არსებობს **ლაოკონის, ხიროსიმის, პრომეთეს** სახეებიც.

3.4. მითოლოგიურ, ბიბლიურ ან ლიტერატურულ გმირთა სახელები:

გვხვდება ეპონიმები ცნობილი ლიტერატურული, მითოლოგიური, ბიბლიური, ფოლკლორული პერსონაჟების, ხელოვნების წარმომადგენლებისა და მწერლების სახელებით. მაგ.: ვენერას ხიდი, მედუზის თავი, ჰერკულესის დაავადება, კლეოპატრას სიმპტომი, იობის სინდრომი, ოიდიპოსის კომპლექსი, რობინ ჰუდის სინდრომი, მიუნჰაუზენის სინდრომი და სხვ.

მაგ., ძველი ბერძნული მითოლოგიური გმირის, **აქილევსის**, სახელი დაედო საფუძვლად ანატომიურ და ფიზიოლოგიურ ტერმინებს: აქილევსის მყესი, აქილევსის ქუსლი, აქილევსის რეფლექსი.

აჰასფერის სინდრომი (ლათ. Ahasverus; ინგლ. Ahasuerus' Syndrome) ახასიათებს ტოქსიკომანიასა და ნარკომანიას. **აჰასფერი** შუა საუკუნეების ქრისტიანული ლეგენდის პერსონაჟია, რომელსაც ღმერთმა მიუსაჯა მარადიული ლტოლვილობა, რადგან მან არ მისცა იესო ქრისტეს დასვენების საშუალება ჯვარცმამდე. ამ სინდრომში თავმოყრილია მენტალური აშლილობის ნიშნები: პაციენტი გამუდმებით მიმართავს სხვადასხვა სამედიცინო დაწესებულებას, დადის ექიმიდან ექიმთან, თხზავს ანამნეზის დრამატულ სურათებს, ცდილობს თვითდაზიანებას, ოღონდაც დაარწმუნოს მკურნალი ჰოსპიტალიზაციის აუცილებლობაში. სინდრომი პირველად აღწერა ექიმმა **პაულ ვინგეიტმა** (Paul Wingate) 1951 წელს.

ბარონ მიუნჰაუზენის სინდრომი (ინგლ. *Munchausen syndrome*) – ბარონი კარლ ფრიდრიხ იერონიმ მიუნჰაუზენი Hieronymus Carl Friedrich Freiherr von Münchhausen (1720-1797) ცხოვრობდა პრუსიაში და სახელი გაითქვა დაუჯერებელი მოგონილი ამბების თხრობით (მეგობრები „ტყუილების ბარონსაც“ უწოდებდნენ). 1951 წელს **რიჩარდ აშერმა** აღწერა ეს ფსიქიკური აშლილობა, რომლის დროსაც ავადმყოფი იგონებს დაავადებებს და შეპყრობილია მკურნალობის დაუოკებელი სურვილით.

იობის სინდრომი (ინგლ. Job syndrome ან Job-Buckley syndrome) - გამოყენებულია ბიბლიური პერსონაჟის, წმინდა მრავალვნებულის მართალი და უმანკო იობის სახელი, რომელიც ღვთის სიყვარულით ითმენდა თავს დატეხილ უამრავ უბედურებას. (იხ. ინტ. 14). პაციენტს აქვს უამრავი ავადმყოფობა: ეოზინოფილია, კანის ინფექციური და სოკოვანი დაზიანებები.

ოიდიპოსის კომპლექსი (გერმ. Ödipuskomplex; ინგლ. Oedipus

complex) – ფსიქოანალიზში დაამკვიდრა გამოჩენილმა ავსტრიელმა მეცნიერმა **ზიგმუნდ ფროიდმა**. ოიდიპოსმა, თეზეს მითიურმა მეფემ, სოფოკლეს ტრაგედიაში გაუცნობიერებლად მოკლა საკუთარი მამა და დედაზე იქორწინა. კომპლექსი აღნიშნავს გაუცნობიერებელ სექსუალურ ლტოლვას საპირისპირო სქესის მშობლისადმი, ბისექსუალური მდგომარეობა, ბავშვის ეროტიკული ლტოლვა მშობლისადმი.

რობინ ჰუდის სინდრომი (ინგლ. Robin Hood syndrome) - აღწერა ნევროლოგმა ნ. ლასენმა (N. A. Lassen) – ბრიტანული ფოლკლორის გმირის, რობინ ჰუდის, სახელის მიხედვით. ცნობილია, რომ ის ქონებას მდიდრებს ართმევდა და ღარიბებს ურიგებდა. მედიცინაში სინდრომი აღნიშნავს სისხლის გადასროლას ნორმალური სისხლმომარაგების მონაკვეთებიდან („მდიდარი“) იშემიის ზონაში (ტვინის „ღარიბ“ მონაკვეთებში) სისხლით მომარაგების გასაუმჯობესებლად.

ვერთერის სინდრომი (ინგლ. Werther syndrome) აღწერა დევიდ ფილიპსმა 200 წლის წინ) – სუიციდისწინა მდგომარეობა. სახელი დაერქვა იოჰან ვოლფგანგ გოეთეს „ახალგაზრდა ვერთერის ვნებანის“ პერსონაჟის მიხედვით.

პიკვიკის, ანუ პიკვიკორუმის სინდრომი (ინგლ. Pickwickian syndrome) უწოდეს ჩარლზ დიკენსის „პიკვიკის კლუბის ჩანაწერების“ (Charles Dickens, „The Pickwick Papers“) გმირის, ჯოს, დაავადების მიხედვით.

სინდრომს „ალისა საოცრებათა ქვეყანაში“ (ინგლ. Alice in Wonderland syndrome) – ლუის კეროლის (Lewis Carroll) იმავე სახელწოდების ნაწარმოების მიხედვით დაერქვა სახელი.

3.5. ცალკე ჯგუფად გამოიყოფა გეოგრაფიული ადგილის (ქალაქის, ქვეყნის, კუნძულის...) სახელი, სადაც დაავადება პირველად გამოვლინდა ან დღესაც გავრცელებულია. მაგალითად: **ავსტრალიური, იაპონური, ტაიგის, კალიფორნიისა და ენცეფალიტის** სხვა სახეობები.

აკურერიის სინდრომი (ლათ. morbus Akureyri; ინგლ. Akureyri syndrome) – დაერქვა ისლანდიის ჩრდილოეთში მდებარე ქალაქის სახელის მიხედვით – ქრონიკული დადლილობის სინდრომი;

არდმორის სინდრომი (ინგლ. Ardmore syndrome) – ესაა ადგილი აშშ-ში, ოკლაჰომის შტატში) უცნობი ეტიოლოგიის ინფექციური დაავადება;

მალტის ცხელება (ინგლ. Malta Fever – იგივე ბრუცელოზი) – უწოდებენ **ჰიბრალტარის**, ხმელთაშუა ზღვის ცხელებასაც;

ობუხოვოს საავადმყოფოს სიმდრომი (ინგლ. Obukhovo hospital syndrome; რუს. симптом *Обуховской больницы*) – დაერქვა სანკტ-პეტერბურგის საავადმყოფოს სახელის მიხედვით. ესაა სიგმოიდური ნაწლავის გაუვალობა, იგივე ჰოხენეგის სიმპტომი (ავსტრიელი ექიმი Leonhard Hochenegg);

პერუს მეჭეჭი (ლათ. verruca peruviana; ინგლ. Peruvian warts), იგივე ბართონელოზი (bartonellosis), ოროიის ცხელება (Oroya febris) – დაავადება ატარებს ენდემურ ხასიათს პერუს ანდეზის ერთ-ერთ რაიონში, ოროიაში;

ყირიმ-კონგოს ცხელება (ლათ. febris haemorrhagica crimiana; ლათ. Геморрагическая лихорадка *Крым-Конго*) გადაეცემა – ცხოველთა პარაზიტებით;

სემლიკის ტყის ცხელება (ინგლ. Semliki forest fever; რუს. *лихорадка леса Семлики*) – ამ ვირუსული ეტიოლოგიის დაავადების სახელი დაკავშირებულია უგანდის ზვამბის ოლქში მდებარე სემლიკის ტყესთან;

საინტერესოა, რომ ფსიქიატრიაში ცნობილია რამდენიმე აშლილობა, სახელდებული ამა თუ იმ გეოგრაფიული პუნქტის მიხედვით:

პარიზის სინდრომი (ფრანგ. syndrome de Paris; ინგლ. Paris syndrome) – უვითარდებათ ტურისტებს პარიზში მოგზაურობის დროს, განსაკუთრებით – ემოციურ იაპონელებს, ე. წ. მოგზაურთა სინდრომი (ფრანგ. Syndrome du voyageur), (იხ. სტენდალის სინდრომის შესახებ წინ), ერთგვარი აღფრთოვანებისა და ეგზალტაციის გრძნობა ამ ქალაქის მიმართ.

სტოკჰოლმის სინდრომი (*Stockholm syndrome*) – მსხვერპლის სიმპათიისა და მიზიდულობის რეაქცია აგრესორის მიმართ. მოცემულ მოვლენას ხსნიან, როგორც **დაცვის მექანიზმს** (მეცნიერმა ანა ფროიდმა უწოდა „აგრესორთან იდენტიფიკაცია“). საფუძვლად დაედო 1973 წლის 23 აგვისტოს მომხდარი რეალური ფაქტი: სტოკჰოლმის მოედანზე ციხიდან გამოქცეული შეიარაღებული დამნაშავეები შეიჭრნენ ბანკში ოთხ მძევალთან ერთად. შემდეგ მძევლებს გაუჩნდათ გარკვეული სიმპათია დამნაშავეთა მიმართ. მსგავსი მოვლენა მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაში სხვადასხვა ვითარებაში განმეორდა.

ლიმის სინდრომი (ინგლ. *Lima Syndrome*) – ზემოთ დასახელებულის საპირისპიროა, როცა გამტაცებლებს უჩნდებათ სიმპათია ტყვეების მიმართ (ასეთი რამ მოხდა 1996 წელს ლიმაში: იაპონიის საელჩოში წვეულებაზე ასობით ადამიანი დაატყვევეს და შემდეგ სიმპა-

თიის გამო გაათავისუფლეს).

იერუსალიმის სინდრომი (ინგლ. Jerusalem syndrome) – ფსიქიკური აშლილობის იშვიათი ფორმა, განდიდების მანიის ერთ-ერთი სახე, ვლინდება იარუსალიმში ჩასულ ტურისტებსა და მომლოცველებში, რომლებიც იჯერებენ, თითქოს ფლობენ ღვთაებრივ და წინასწარმეტყველურ ძალას და არიან რომელიმე ბიბლიური გმირის რეინკარნაცია.

ფრეგოლის სინდრომი (ინგლ. Fregoli syndrome) – ცნობილი იტალიელი მსახიობის, ლეოპოლდო ფრეგოლის (Leopoldo Fregoli), სახელის მიხედვით, რომელსაც თამაშის დროს შეეძლო სასცენო კოსტიუმები ძალიან სწრაფად შეეცვალა და ახალ პერსონაჟად გარდასახულიყო. სინდრომი პირველად აღწერეს კორბონმა და ფეილმა (Courbon & Fail) 1927 წელს – ჰიპერიდენტიფიკაციის მდგომარეობა, როცა განცდის ობიექტი, რეალურ ცხოვრებაში უცნობი, აღიქმება ნაცნობად.

4. ეპონიმთა ჯგუფები მეორე კომპონენტის მიხედვით

ტერმინ-ეპონიმები გვხვდება მრავალ სამედიცინო დარგში: ანატომიაში, ფიზიოლოგიაში, ნევროლოგიაში, ფსიქიატრიაში, ქირურგიაში და სხვ.

ამ ტიპის ტერმინთა მეორე კომპონენტი საზოგადო სახელია, საყრდენი სიტყვა, რომელიც მიუთითებს საგნების ან მოვლენების სახეობაზე. ის შესაძლებლობას გვაძლევს, დავყოთ ეპონიმები ტაქსონომიურ ჯგუფებად. მათ შორისაა: ორგანოები და მათი ნაწილები, პათოლოგიური კერები და ანომალიები, რეაქციები და რეფლექსები, დაავადებები და სნეულებები, სინდრომები, სიმპტომები, დაავადების გამომწვევები (ბაქტერიები, მიკრობები, ვირუსები), მკურნალობისა და დიაგნოსტიკის ხერხები, მეთოდები (სინჯები, ტესტები, ფენომენები, რეაქციები), ჰიპოთეზები და თეორიები, სამედიცინო ხელსაწყოები და სხვ.

4.1. ორგანოებისა ან მათი ნაწილების სახელები გვხვდება ანატომიურ ტერმინოლოგიაში (გულ-სისხლძარღვთა, საჭმლის მომნელებელ, ნერვულ, რეპროდუქციულ, საყრდენ-მამოძრავებელ და სხვა სისტემებში) (იხ. დენისოვი...2012). მაგ.: არნოლდის არტერია, გალენის ვენა, აუერბახის წნული, ამოფ-ტავარის კვანძი, ბიანცის კვანძები, ჰუპარტის იოგი, ამოფ-ტალალაევის გრანულომა, ბეხტერევის ბირთვი, ბოტალოს სადინარი, ვაროლის ხიდი, ვილიზის წრე, ბელის ნერ-

ვი, კისელობის ადგილი, კისის კვანძი, ტრაუბეს სივრცე, ფალოპის მილი, ფატერის დვრილი, ჰისის კონა, ბართოლინის ჯირკვალი, ლი-ბერკიუნის ჯირკვალი, ლანგერჰანის კუნძულები...

4.2. პათოლოგიური კერებისა და ანომალიების სახელები:

ბიტოს ბალოები, ბიშას ცხიმოვანი ბალიში, ვალეს მტკივნეული წერტილები, ვებერის შემგრძნები წრეები, ვილმის სიმსივნე, ვირხოვის მეტასტაზი, ვოლინის ციებ-ცხელება, კურლინგის წყლული, კუსმაულის აფაზია, ლუდვიგის ანგინა, რიდ-შტერნბერგის უჯრედები, უოლერის გადაგვარება, ჯეკსონის ეპილეფსია, ჰუნერის წყლული...

4.3. რეაქციებისა და რეფლექსების სახელები:

ასკოლის რეაქცია, გალი-მაინინის რეაქცია, ერლიხის დიაზორეაქცია, ვაინბერგის რეაქცია, ვასერმანის რეაქცია, მანტუს რეაქცია, აშნერის ფენომენი, ბაბინსკის რეფლექსი, ვოდაკის რეფლექსი, თარხნიშვილის ფსიქოგალვანური რეფლექსი, რისოლინოს რეფლექსი, ბელის სპაზმი, ბერგერის რიტმი, ველარის ნიშანი...

4.4. სიმპტომებისა და სინდრომების სახელები:

ეს ჯგუფი ყველაზე მრავალფეროვანია.

სიმპტომი დაავადების დამახასიათებელი გარეგნული ნიშანია, არსებობს უამრავი ეპონიმური ტერმინი მათ აღსანიშნავად: აბადის სიმპტომი, ბაბინსკის სიმპტომი, ვიგურუ-თარხნიშვილ-შარკოს სიმპტომი, ლასეგის სიმპტომი, როკის სიმპტომი...

სინდრომი დაავადების დამახასიათებელ სიმპტომთა ერთობლიობა: ადის სინდრომი, გერნერის სინდრომი, ვესტვალის სინდრომი, მენიერის სინდრომი...

ფოსტერ **კენედის** სინდრომი (F. Kennedy ამერიკელი ნევროლოგი) – შუბლის წილის ბაზალური სიმსივნის დროს ერთ მხარეზე აღინიშნება მხედველობის ნერვის პირველადი ატროფია, ხოლო მოპირდაპირე მხარეზე – შემუშპებული დვრილი.

ტაკაიასუს სინდრომი (**Takayasu's arteritis**) – აორტის რკალის კედლის დეგენერაციული ან ანთებითი დაავადება და ა. შ.

4.5. დაავადების გამომწვევები (ვირუსები და მიკრობები):

ლეიშმანია – დაერქვა შოტლანდიელი პათოლოგის, უილიამ

ბუგ ლეიშმანის სახელის მიხედვით (ინგლ. William Boog Leishman 1865-1926).

კოხის ჩხირი – ტუბერკულოზის გამომწვევი ჩხირი (*Mycobacterium tuberculosis*), რომელსაც სახელი დაარქვა გერმანელმა მიკრობიოლოგმა, რობერტ კოხმა (Heinrich Hermann Robert Koch 1843-1910).

რიკეტსიები უწოდეს ამერიკელი მეცნიერის, ჰოვარდ ტეილორ რიკეტსის, გვარის მიხედვით (1871-1910).

დიზენტერიის გამომწვევ „**შიგელეზ**“ სახელი დაერქვა იაპონელი მეცნიერის, კ. შიგას, პატივსაცემად 1898 წელს.

1886 წელს სამხედრო ექიმმა **დ. ბრიუსმა** პირველად გამოყო ბრუცელოზის გამომწვევი, რომელსაც უწოდეს **ბრუცელები**.

იერსინიების ჯგუფის ბაქტერიების სახელი უკავშირდება შვეიცარელი მეცნიერის, ა. იერსენის, გვარს, რომელმაც აღმოაჩინა შავი ჭირის გამომწვევები.

ერთუჯრედიანი ნაწლავური პარაზიტების სახელი **ლამბლიები** 1859 წელს დაწვრილებით აღწერა ხარკოვის უნივერსიტეტის პროფესორმა, ჩეხმა **დ. ფ. ლამბლმა** (Vilém Dušan Lamb) (იხ. ინტ. 15).

4.6. სხვადასხვა დაავადების (სნეულების, ავადმყოფობის) სახელში ხშირადაა გამოყენებულია ექიმთა გვარები:

არსებობს: ადისონ-ბირმენის, აიზელინის, ბანტის, გომეს, ვაკეზის, კაპლანის, ბანგის, დაუნის, ვაგნერ-პოტენის, ვერლჰოფის, მენიერის, პარკინსონის და სხვ. ავადმყოფობები.

4.7. მკურნალობის ხერხების, მეთოდების ან ოპერაციის დასახელება:

აბულაძის ხერხი, ბალტინ-კომბერგის მეთოდი, ჟანეს მეთოდი, ფუტის მეთოდი, ბილროთის ოპერაცია, ოლბის ოპერაცია, ჩერნის ოპერაცია, ჰაიმის ოპერაცია და ა. შ.

4.8. ხელსაწყო-აპარატურის სახელები:

ბარანის სავარძელი: ავსტრიელმა ოტო-რინო-ლარინგოლოგმა **რობერტ ბარანმა** (1876-1936) ვესტიბულური აპარატის გამოსაკვლევად გამოიგონა მბრუნავი სკამი, ე. წ. ბარანის სავარძელი.

ბილროთის მომჭერი – სისხლდენის შესაჩერებელი უკბილო, სწორი ან მოხრილი ქირურგიული ინსტრუმენტი,

არსებობს: გოლდმანის ტონომეტრი, ვებერის ფარგალი, კოხე-

რის მომჭერი, პალმერის მილი, რივა-როჩის აპარატი (იგივე სფიგმო-მანომეტრი, ვერცხლისწყლიანი აპარატები), ჰოფის კორსეტი, ჰოფმანის მაშა, ესმარხის ტოლჩა და სხვ.

4.9. სამკურნალწამლო საშუალებების სახელები:

ბიდერის ნალებიანი ნარევი, ბოგომოლეცის შრატი, თურმანიძის მალამო, სარაჯიშვილის მიქსტურა, უზნაძე-მჭედლიშვილის მალამო და უამრავი სხვ.

როგორც ეპონიმთა ზემოთ ჩამოთვლილი ქვეჯგუფები მოწმობს, საზოგადო სახელი მათი მათორგანიზებული და მაკლასიფიცირებულია, რადგანაც ქმნის ტაქსონომიურ ერთეულებს.

5. ეპონიმთა ფუნქციონირება და ენობრივი ადაპტაცია

გარდა აგებულიებისა და ნომინაციის საკითხისა, საინტერესოა ტერმინ-ეპონიმთა ადაპტაცია და გამოყენება, რადგან თავს იჩენს უცხოურ საკუთარ სახელთა გადმოცემის მოსაგვარებელი საკითხები: ტრანსლიტერაციის წესების რღვევა (გაორმაგებულ ასოთა გამოყენება, ბგერებისა და ბგერათკომპლექსების არასწორი გადმოტანა), კუმშვა-კვეცისა და ბრუნების წესების დაუცველობა და სხვ.

სამედიცინო ტექსტების გაცნობისას თვალში საცემია რამდენიმე ტიპის დარღვევა.

1. ამოსავალი ენის მიხედვით ორი ერთნაირი თანხმოვნის დაწერა ქართულად;

2. ფუძისეული -ი-ს აღქმა ბრუნვის ნიშნად რუსულ, პოლონურ, იტალიურ, ინგლისურ, ფრანგულ გვარებში. ორკომპონენტიან ეპონიმში შეცდომა მოსალოდნელი არაა, რადგან ნათესაობით ბრუნვაში ის ყოველთვის მართებულად გამოიყენება:

რუსული ან პოლონური გვარები: არხანგელსკი (Б. А. Архангельский), ასტრინსკი (С. Д. Астринский), ბაბინსკი (J. F. F. Babinski), ბალახოვსკი (Д. Балаховский), ბელეცკი (В. К. Белецкий), ბისტრიცკი (М. Быстрицкий);

იტალიური – ალბინი (G. Albini), ანჯელუჩი (Agelucci), არანცი (G. Aranzi), არმანი (L. Armani), ასკოლი (A. Ascoli), ბანტი (G. Banti), ბასინი (E. Bassini), ბელინი (L. Bellini), გოლჯი (C. Golgi);

ინგლისური – ბადგლი (Badgley), ბაკლი (J. Buckley), ბეილი (C. Bailly), განდი (Ch. Gandy); **ფრანგული**: აბრამი (P. Abrami), არდი (L. Hardy);

უნგრული – აუესკი (A. Aujeszky), ბანკი (Z. Banki) და სხვ.

ამ გვარების ცალკე გამოყენებისას მოთხრობითში, მიცემითსა და ვითარებით ბრუნვებში -ი ხმოვნის შენარჩუნება აუცილებელია: გოლჯიმ, ბაკლიმ, ასკოლიმ; გოლჯის, ბაკლის, ასკოლის; გოლჯიდ, ბაკლიდ, ასკოლიდ...

3. საზოგადო სახელებში -ა და -ე ხმოვნები კვეცადია, მაგრამ უცხოურ გვარებში ნათესაობითსა და მოქმედებით ბრუნვებში უკვეცელი უნდა იყოს:

ა: ალმეიდა, არიას-სტელა, არუგა, ბეზრედკა, გარსია; **ე:** ანდრადე, ბაზე, ბაიარჟე, ბალე, ბარე, ბენიე; **ო:** ანო, არაგაო, აროიო, არტუზიო, ბარბაგალო, ბლო, ბიანკო; **უ:** არნუ, ბარლოუ, ბიგილოუ, ბიულაუ, გაბასტუ.

მაგ., ქართულად ზოგჯერ წერენ ბარლოვის (*Barlow*) დაავადებას, უნდა იყოს **ბარლოუს** (ინგლ. *Barlow's disease*; Thomas Barlow (1845–1945). სწორია: ბეზრედკას(ი), გარსიას(ი), ბაზეს(ი), ბარეს(ი), არაგაოს(ი), ბიანკოს(ი), არნუს(ი), გაბასტუს(ი).

ამოსავალ ენაში თუ ორმაგი თანხმოვანია, ქართულად მხოლოდ ერთი უნდა დაიწეროს. არასწორია: ბელლის დამბლა (Belli), ადდისონის დაავადება (Th. Addison), ბიცოცეროს ფირფიტები (G. Bizzozero), ბრილლის ავადმყოფობა (ამერ. N. Brill), ბრისსოს ავადმყოფობა (ფრანგ. E. Brissaud) და სხვ. უნდა იყოს: ბელი, ბიცოცერო, ადდისონი, ბრილი, ბრისო...

ზოგჯერ უცხოური ენებიდან გვარები გადმოაქვთ ინგლისური წარმოთქმის მიბაძვით; ასევე არასწორია რუსული ორთოგრაფიის გავლენით ყრუ ფშვინვიერი თანხმოვნების (**ფ, ქ, თ, ჰ**) ჩანაცვლება მკვეთრით (**პ, კ, ტ, გ**).

გერმანული **დიფთონგები** არამართებულადაა გადმოტანილი: იყენებენ **ალცჰეიმერს** ან **ალცგეიმერს** ნაცვლად **ალცჰაიმერისა**, რადგან გერმანული ფსიქიატრისა და ნევროპათოლოგის სახელი და გვარია Alois Alzheimer (1864-1915).

ჰ-ს ნაცვლად გვხვდება **გ:** გემგოლცი, ვერლგოფს, მეიერგოფი, გუნტერ-გურლერი, ვერდნიგ-გოფმანი, უნდა იყოს: **ჰელმჰოლცი** (Hermann von Helmholtz), **ვერლჰოფი** (P. Werlhof), **მაიერჰოფი** Otto Fritz Meyerhof), **ჰუნტერ-ჰურლერის** სინდრომი (C. H. Hunter, G. Hurler), **ვერდნიგ-ჰოფმანის დაავადება** (E. Werdnig, Hoffmann);

sp და **st** კომპლექსები გერმანულად იკითხება **შპ**-დ და **შტ**-დ: სპიმანი, ჰირსპრუნგი კი არა, არამედ: **შპემანი** (Hans Spemann), **ჰირ-**

შპრუნგი (Hirschsprung), ქს და არა კს: *მორაქს-აქსენფელდის* ჩხირი (Moraks; Achsenfeld) და არა მორაქს-*აქსენფელდის*;

გერმანული უმლაუტიანი ბგერები: **ö, oe** – ქართულად გადმო-
დის **ე-თი, ü** – **იუ-თი**, **დიფთონგები: ei – აი, eu – ოი**. არასწორია: ვეინ-
ბერგი, გეინე-მედინი, რეიტერი, გერტერ-ჰეიზნერი, კრეიფელდტი;
უნდა იყოს: ვაინბერგი (Weinberg), ჰაინე-მედინი (J. Heine, შვედი K.
Medin), რაიტერი (Hans Reiter 1881-1969), ჰერტერ-ჰოიზნერის (Ch.
Herter, O. Heubner), კროიფელდტი (ინგლ. Creutzfeldt Jakob Disease,
CJD) და სხვ.

ქართულ ენაში ეპონიმთა ორთოგრაფიის დასადგენად გადა-
მწყვეტია ამოსავალი ენის წარმოთქმა და შესაბამისი ტრანსლიტერა-
ციის წესების ცოდნა. ქართველ ენათმეცნიერებს შემუშავებული აქვთ
საკუთარ სახელთა ქართულად გადმოცემის პრინციპები სხვადასხვა
ენიდან (ინგლისური, გერმანული, ფრანგული, დანიური, ნორვეგიუ-
ლი, იტალიური, ესპანური, პორტუგალიური, ბერძნული, რუმინუ-
ლი, პოლონური, შვედური, ჩეხური...) (იხ. კობახიძე...1989, გვ. 4-18),
თუმცა ცალკეულ შემთხვევაში შეიძლება გადამწყვეტი იყოს ტრადი-
ციაც.

ერთ-ერთ სამედიცინო ვებგვერდზე ზემოთ აღნიშნული დებუ-
ლება საკამათოდ და განუხორციელებლად მიიჩნიეს: „ეს პრინციპი,
ალბათ, სწორია, მაგრამ, ვფიქრობთ, იგი თეორიულია და რეალურ
პრაქტიკაში განხორციელება არ უწერია... დადგენა თითოეული გვა-
რის სპეციფიკისა მათ მშობლიურ ენაზე არარეალურად რთული და
ძვირად ღირებული სამუშაოა. ამგვარი რესურსების მოპოვების პერ-
სპექტივა არა გვგონია არსებობდეს“ (იხ. ინტ. 16).

ტრანსლიტერაციის წესებში გარკვევა სპეციალისტმა უნდა შე-
ძლოს. ცხადია, არაა ადვილი ყველა საკუთარი სახელის სწორად
გადმოტანა ქართულში, მაგრამ უნდა დავიცვათ ეს წესები და ბრმად
არ მივყვეთ გვარების ინგლისურ ან რუსულ დაწერილობას.

6. დასკვნები

როგორც ვხედავთ, საკუთარი სახელი ხშირად იქცევა ახალ
ტერმინთა წარმოების საფუძვლად მეცნიერებისა და ტექნიკის სხვა-
დასხვა სფეროში. განსაკუთრებით გავრცელებულია ეს ხერხი სამედი-
ცინო ტერმინოლოგიაში, რაც ტერმინთა ინტერნაციონალიზაციის
ერთ-ერთი დადასტურებაცაა. ისინი გვხვდება: ანატომიაში, ფიზიო-
ლოგიაში, ნევროლოგიაში, ფსიქიატრიაში, ქირურგიასა და მედიცი-

ნის სხვა დარგებში.

ეკონიმიკში შემავალი გვარების მიხედვით გვხვდება ინგლისური, გერმანული, ფრანგული, იტალიური, რუსული და სხვა წარმომავლობის გვარები. ამ ტიპის ტერმინთა უმრავლესობა საერთაშორისოა, იშვიათია ქართული ანთროპონიმებით შექმნილი ეკონიმიკი (მაგ.: თარხნიშვილის რეფლექსი, ვიგურუ-თარხნიშვილ-შარკოს სიმპტომი, აბულაძის ხერხი, სარაჯიშვილის მიქსტურა, თურმანიძის მალამო...).

ეკონიმიკა შესწავლისას გასათვალისწინებელია ორი ასპექტი: ერთი მხრივ, მათი სტრუქტურული და სემანტიკური ჯგუფები, მეორე მხრივ, ფუნქციონირება-ადაპტირების საკითხები.

სტრუქტურის თვალსაზრისით ეკონიმიკა უმეტესობა ორ- და მეტლექსიკურია (არსებობს აფიქსებით ნაწარმოები ერთკომპონენტური ეკონიმიკებიც), რომელთა შემადგენლობაში ძირითადია **საკუთარი სახელი** – პრიორატივი: მეცნიერის ან ექიმის გვარი, რომელმაც აღმოაჩინა, პირველად შეისწავლა და აღწერა რომელიმე დაავადება; ავადმყოფის გვარი, რომელსაც პირველად დაუდგინდა შესაბამისი დიაგნოზი (ჰარტნაპის დაავადება; ჰე-ლას უჯრედები); ისტორიული პირის ან ხელოვანის გვარი ან სახელი (მაგ., ჰიპოკრატეს სახე, ვოლტერის სახე, სტენდალის სინდრომი, ვან გოგის სინდრომი...), მითოლოგიურ, ბიბლიურ ან ლიტერატურულ გმირთა სახელები (აქილევსის რეფლექსი, ჰერკულესის დაავადება, კლეოპატრას სიმპტომი, იობის სინდრომი, ვერთერის სინდრომი, რობინ ჰუდის სინდრომი, მიუნჰაუზენის სინდრომი...); გეოგრაფიული ადგილის სახელი, სადაც დაავადება გავრცელებულია (ან პირველად გამოვლინდა) (სტოკჰოლმის სინდრომი, პარიზის სინდრომი, იერუსალიმის სინდრომი, იაპონური ენცეფალიტი...) და სხვ.

მაკლასიფიცირებელი საზოგადო სახელის მიხედვით გამოიყოფა რამდენიმე ჯგუფი: ორგანოებისა ან მათი ნაწილების, პათოლოგიური კერებისა და ანომალიების, რეაქციებისა და რეფლექსების, სიმპტომებისა და სინდრომების, დაავადების გამომწვევების (ვირუსების ან მიკრობების), სნეულებების, მკურნალობის ხერხებისა და მეთოდების, ხელსაწყო-აპარატურის, სამკურნალო საშუალებების სახელები.

ტერმინ-ეკონიმიკა ფუნქციონირების დროს თავს იჩენს ტრანსლიტერაციის ისეთვე პრობლემები, როგორებიც უცხოურ საკუთარ სახელებთან: გაორმაგებული ასოების გამოყენება, ფ, ქ, თ, ჰ-ს ჩანაცვლება პ, კ, ტ, გ-თი, ბგერათკომპლექსებისა და გერმანული დიფთონ-

გების არასწორი გადმოტანა, კუმშვა-კვეცის წესების დარღვევა და სხვა. (მაგ., უნდა იყოს: ალცჰაიმერი, ვაინბერგი, ვერლჰოფი, ჰუნერი, ჰოფმანი, აქსენფელდი, იაფე, ჰისი, რაიტერი, კროიციფელტსი და სხვ.).

ეპონიმთა ორთოგრაფიისთვის გადამწყვეტია საკუთარ სახელთა წარმოთქმის სპეციფიკა ამოსავალ ენაში და ტრანსლიტერაციის წესების დაცვა.

ლიტერატურა

დათეშიძე...2010 – დათეშიძე ლ., შენგელია ა., ბაზიაშვილი ვ., კიკნაძე მ., პაპავა თ., დათეშიძე ა., სამედიცინო ტერმინოლოგიის განვითარების ისტორია და ძირითადი ტენდენციები, თბილისი

ვარნავსკაია, 2009 – Варнавальская Е. В., Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка, диссертация... кандидата филологических наук, 2009: www.dissercat.com/content/status-i-funktsionirovanie-eponimov-v-meditsinskoi-terminologii-ispanskogo-yazyka

ზექალაშვილი, 2005 – ზექალაშვილი რ., ქართული ენა და სამედიცინო ტერმინოლოგიის საკითხები (რედ. ლ. კინწურაშვილი), მე-2 გამოცემა, თბილისი.

თელია, 1977 – Телия В.Н., Языковая номинация: Виды наименований, М.: Наука.

თელია, 1998 – Телия В.Н. Номинация: Большой энциклопедический словарь, М.: Большая Российская энциклопедия,.

კაკზანოვა, 2011 – Какзанова Е. М., Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса: на материале математических и медицинских терминов-эпонимов: диссертация... доктора филологических наук: Москва.

ლოტე, 1961 – Лотте Д. С., Основы построения научно-технической терминологии, М.: АН СССР.

დენისოვი...2012 – Денисов С. Д., Пивченко П. Г., Эпонимы в анатомии, Минск.

სუპერანსკაია, 1990 – Суперанская А.В., Имя – через века и страны, М.: Наука

უფიმცევა...1977 – А.А. Уфимцева, Э.С. Азнаурова, Е.С. Кубрякова и др., Языковая номинация: (общие вопросы), АН СССР. Ин-т

языкознания; отв. ред. Б.А. Серебренников, А.А. Уфимцева, М.: Наука.

ჩერნიავესკი, 1984 – Чернявский М.Н., Краткий очерк истории и проблем упорядочения медицинской терминологии: Энциклопедический словарь медицинских терминов: в 3 т., М.: Советская Энциклопедия.

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ე ბ ი

აბაშიძე...1973 – აბაშიძე ს., აბაშიძე ლ., რუსულ-ლათინურ-ქართული სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონი (რედ. თ. გონიაშვილი), თბილისი: საბჭოთა საქართველო.

ბახტაძე...1991 – ბახტაძე გრ., ქისტაური ა., ბახტაძე გ., თერაპიული ლექსიკონი: სინდრომები, სახელობითი სიმპტომები და დაავადებები, თბილისი: საქართველო.

გოგიჩაძე...2009 – გოგიჩაძე გ., გედენიძე ა., ჭუმბურიძე ჯ., სამედიცინო ტერმინოლოგიის ქართულ-ინგლისურ-რუსულ-ლათინური განმარტებითი ლექსიკონი (რედ.: ნოდარ ჭიჭინაძე, ალექსანდრე ქორელი), თბილისი: მერიდიანი.

ენც. ლექს. 2001 – Энциклопедический словарь медицинских терминов (Гл. ред. В. И. Покровский), 2-е изд., М.: «Медицина»

კასრაძე, 1999 – კასრაძე მ., ეპონიმები ტრავმატოლოგიასა და ორთოპედიაში (რედ. ჯემალ გოგუაძე), თბილისი.

კაციტაძე...2001 – კაციტაძე ზ., კაციტაძე გ., სამედიცინო ეპონიმების განმარტებითი ლექსიკონი (სარედ. კოლ.: გურამ ბექაია და სხვ.), თბილისი: მედეა.

კობახიძე...1989 – უცხოური პირთა სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი (რედ. ა. კობახიძე, მ. ჭაბაშვილი), თბილისი.

სიმონიშვილი, 1988 – სიმონიშვილი ი., გასტროენტეროლოგიური ეპონიმების მოკლე კლინიკური ცნობარი, თბილისი: საბჭ. საქართველო.

შავდია, 2005 – შავდია მიხეილ, ეპონიმები ონკოლოგიაში = Eponyms in Oncology (რედ. ილია ბაქრაძე), თბილისი: ფორტუნა.

ჭყონია...1972 – ჭყონია ე., მენაღარიშვილი მ. (რედ.), მიროტაძე თ., ეპონიმები და ოფთალმოლოგიური სიმპტომ-სინდრომები მხედველობის ორგანოსა და ზოგად დაავადებათა დროს, თბილისი: საბჭოთა საქართველო.

ინტერნეტრესურსები

- ინტ. 1: <https://de.wiktionary.org/wiki/Eponym>
ინტ. 2: <https://www.ninds.nih.gov/Disorders/All-Disorders/Sydenham-Chorea-Information-Page>
ინტ. 3: <http://www.turmanidze.ge/ge/index.php>
ინტ. 4: <https://www.medgeo.net/2010/05/18/istoria/>
ინტ. 5: <https://sites.google.com/site/turmanidzismalamo/>
ინტ. 6: <https://ka.wikipedia.org/wiki>
ინტ. 7: <http://abuladzebi.ge/dimitri-abuladze/46>
ინტ. 8: <https://tenmon.ru/1/0379200006716000021.html>
ინტ.9: http://meduniver.com/Medical/genetika/sindrom_abta_letterera_sive.html
ინტ. 10: <https://mkurnali.ge/component/encyclopedia/?task=term&id=2836>
ინტ. 11: <http://malish.info/prochie-eponimy-v-ginekologii.html>
ინტ. 12: http://www.primavista.ru/rus/catalog/otkaz_ot_eponimov
ინტ. 13: <https://biomolecula.ru/articles/bessmertnye-kletki-genrietty-laks>
ინტ. 14: <http://neonatologia.wap.sh/iklm>
ინტ. 15: <https://www.nkj.ru/archive/articles/12981/>
ინტ. 16: <https://www.medgeo.net/2009/08/27/ortography-9/>
ინტ. 17: <http://medeponim.ru/>
ინტ. 18: <https://www.applied-research.ru/ru/article/view?id=8101>
ინტ. 19: <https://mkurnali.ge/component/encyclopedia/?task=term&id=2836>

Rusudan Zekalashvili

Groups of Medical Term-Eponyms and Their Functioning in Georgian

Summary

A proper name is often turned into a basis for creating new terms in the different scientific or technical fields. This method is especially common in the medical terminology that is one of the signs of the internationalization of terms.

The medical eponyms are English, German, French, Italian, Russian and other surnames but in rare cases they are derived from Georgian anthroponyms, e.g. *turmanidzis malamo* “Turmanidze ointment”, *tarkhnishvilis repleksi* “Tarkhnishvili reflex”, *tarkhnishvilis metodi* “Tarkhnishvili method”, *viguru-tarkhnishvil-shark’os simp’t’omi* “Viguru-Tarkhnishvili-Sharko symptom”, *abuladzis kherkhi* “Abuladze’s method”, *q’ipshidzis simp’t’omi* “Kipshidze symptom”, *sarajishvilis mikstura* “Sarajishvili mixture”, etc.

Eponyms should be studied according to several aspects, on the one hand, with regard to their structural and semantic groups, on the other hand, the issues of functioning and adaptation.

In terms of the structure there are mono and poly lexical eponyms the main component of which is a proper name: a. A researcher’s or a doctor’s surname who discovered, studied or described a disease; b. A patient’s surname who was first diagnosed a disease (Hartnup disease, HeLa cells); c. A historical person’s or artist’s name or surname (the Hippocratic face, Stendhal syndrome, Van Gogh syndrome), the names of mythological, biblical or literary characters (the Achilles reflex, Job syndrome, Oedipus complex, the Werther effect, Robin Hood syndrome, Munchausen syndrome); d. A geographical name where a disease is prevalent or first discovered (Stockholm syndrome, Paris syndrome, Jerusalem syndrome, Japanese encephalitis) etc.

A common name has a classifying function. We can distinguish several groups: the designations of organs or their parts, types of pathologies and anomalies, reactions and reflexes, symptoms, syndromes, viruses or microbes, diseases, treatment methods, medical equipment and medicines.

With regard to term-eponyms, in the Georgian language, the transliteration of foreign names and surnames is a problem as well, e.g. double letters are used, the letters *p, k, t, h* are changed by the letters *p’, k’, t’, g*, clusters and diphthongs are not transliterated correctly, the rules of syncopation and apocopation are violated, etc. Considering the pronunciation of proper names in the source language and following the rules of transliteration are crucial for the orthography of eponyms.